

Frihandelsavtale med Kina – er det tingen?

Månedsbrev 11/20

Er det hensiktsmessig for Norge å skrive under på en frihandelsavtale med Kina før forhandlingene om en omfattende avtale om investeringer mellom Kina og EU er undertegnet?

Arne Jon Isachsen
Centre for Monetary
Economics (CME)

I forbindelse med statsminister Gro Harlem Brundtlands besøk i Kina i 1995 skrev professor i kinesisk ved UiO, Halvor Eifring, en kronikk i Aftenposten der han fremholdt at for mye begeistring kan skygge for mer nyanserte vurderinger.

“I vår begeistring for Kina og frykt for å fornærme kineserne, glemmer vi lett hva vi selv vil, og i møte med kinesisk hemmeligholdelse feiltolker vi lett motparten.”

På vei mot et imperium?

Kina er både mektig og viktig. Og blir stadig mer truende, vil mange mene.

Mars 2018 var et vannskille. Da vedtok Folketingskongressen – Kinas lovgivende forsamling som samles to uker hvert år i mars – å oppheve begrensingen på to ganger fem år som landets president.¹ Dermed ble Deng Xiaopings ønske om en ryddig og regelmessig utskiftning av lederskapet i landet satt til side. Noe som på mange måter er kvintessensen av et demokrati.

Det blir som å slippe inn på perrongen etter at toget er gått

Hvordan forholde seg til en stadig mektigere og mer truende aktør på den internasjonale arena? Som har blitt stadig mer aggressiv i sin atferd, og som ledes eneveldig av en mann som ikke har tenkt å gi seg med det første.

Professor i jus ved Beijing universitet, Jian Shigong, lovpriser Xi Jinping “for governing the Party with sternness and fully suppressing corruption.” Men går adskillig lenger enn det:

¹ <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-43361276>

² <https://www.readingthechinadream.com/jiang-shigong-empire-and-world-order.html>

“Any sort of political organization must be crushed”². Professoren mener at *verden alltid er på vei mot et imperium*. Nå er det Kinas tur. Tiltakende økonomiske forskjeller og stadig mer dekadente samfunn i den vestlige, liberale verden, åpner opp for Kinas gjeninntreden som det dominerende imperium.

“Intet er mer som skrift i sand, enn løfter om kjærlighet.”

Xis styre innebærer at skillet mellom Parti og Regjering skrotes. Partiet er alt, for alle og over alt. Den form for maktfordeling som Deng Xiaoping la opp til, er forlatt. Dette er en skummel utvikling. Også bakover blir det viktig å holde tunga rett i munnen. All kritikk av Mao er strengt forbudt. Enhver form for organisering uten Partiets samtykke vil Xi ikke vite noe av. Dermed gis det intet rom for det sivile samfunn. Det betyr også at utenlandske selskaper som er etablert i Kina, må ha egne partceller med makt og innflytelse. Hva om myndighetene i Norge forlangte at Ekornes i Sykkylven og Elkem i Kristiansand skulle ha politikere utpekt av Næringsdepartementet med i styre og stell? Hva ville de kinesiske eierne av disse bedriftene si til det?

EU er trett av å forhandle med Kina

Den 1. oktober i år ble det klart at en omfattende investeringsavtale (Comprehensive Agreement on Investment, forkortet til CAI) mellom EU og Kina, som det har vært forhandlet om i et dusin år, nå henger i en tynn tråd. EU er lei av at kineserne subsidierer egne investeringer i Europa samtidig som de utsetter eller nekter foretak i EU-land å etablere virksomhet i Kina. Som det heter i et notat fra

Det europeiske handelskammeret i Kina; først når kineserne selv hadde etablert solide finansforetak i landet, lot de andre land slippe til. Det blir som å slippe inn på perrongen etter at toget er gått.³ Presidenten i EU-kommisjonen, Ursula Von der Leyen, sa det slik, etter dialog med Xi Jinping: “China has to convince us that it is worth having an investment agreement.” Videre er ikke EU veldig imponert over Kinas innsats hva gjelder klimapolitikk. Målet om null nettoutslipp av karbon i 2060 er bra. Men hvorfor skal ikke alle klimagasser omfattes av en slik regel? Og hva med et moratorium nå på bygging av nye kullkraftverk? I sin første tale til nasjonalforsamlingen la Japans nye statsminister, Yoshihide Suga, frem planer om at landet skulle bli karbonnøytralt i 2050 – ti år før Kina. “Intet er mer som skrift i sand, enn løfter om kjærlighet”, skrev Rudolf Nilsens i diktet Revolusjonens røst. Løfter om nullutslipp av karbon tre-fire tiår frem i tid, har vel også preg av “skrift i sand”?

Frihandelsavtale dreier seg om mer enn laks

For Norge er det, av grunner som ikke er så lett å forstå, særlig sjømat som fremstår som det helt sentrale i forhandlingene om en frihandelsavtale med Kina. Med tollfri adgang for norsk laks til Kina, vil dagens tollsats på åtte prosent falle bort. Men det vil trolig skje over en femårs periode. Konkurransvilkårene for norsk laks i Kina blir gradvis bedre. Men med økende behov for import av sjømat vil imidlertid Kina kunne vurdere å sette ned tollsatsene her rundt baut. Fordelen vi eventuelt får ved en handelsavtale blir tilsvarende mindre.⁴

Av samlet eksport av laks fra Norge på 72,5 mrd kr i 2019 utgjorde eksporten til Kina 5,2

mrd kr, det vil si 7,2 prosent. Samlet eksport fra Fastlands-Norge var på 472,9 mrd kr. Er det slik at vi så lett lar oss dupere av det enorme markedet som Kina utgjør, at vi blendes av mulighetene som her synes å foreligge?

I notatet «Moving Beyond Rhetoric» fra mars 2019, som tar for seg Canadas eventuelle frihandelsavtale med Kina, fremholder Duanjie Chen behovet for en «reality check».⁵ At Regjeringen har uttrykt «considerable enthusiasm» for en handelsavtale med Kina, holder ikke. Vi må vite med stor grad av sikkerhet hva vi vil få ut av avtalen. Og videre, fremholder Chen, må Canada ha solid innsikt i hva Kina ønsker av en slik avtale.

Gjensidighet er et sentralt begrep ved bilaterale frihandelsavtaler. Men gjensidighet fordrer at institusjonene i de to landene som vil inngå en slik avtale, ikke er for forskjellige. Canada har intet motstykke til Kinas statseide foretak (SOEs). Disse foretakene står for mer enn 70 prosent av Kinas samlede direkteinvesteringer i Canada. Bemerkt også at staten er største eier i 99 av de 100 største børsnoterte selskapene i Kina.⁶ Å gi friere adgang til det canadiske markedet for etablering av kinesiske SOEs blir lite rimelig når en tilsvarende adgang motsatt vei ikke gir mening. Den samme vurderingen er åpenbart relevant for Norge.

Canada bryter forhandlingene om en frihandelsavtale

“Jeg ser ikke at forholdene nå ligger til rette for å fortsette diskusjonen om en frihandelsavtale med Kina nå”, uttalte den canadiske utenriksministeren Francois-Philippe Champagne nylig. Dette til tross for at Canadas eksport til

³ <https://qz.com/1906588/why-the-eu-china-economic-agreement-seems-to-be-going-nowhere/>

⁴ <https://www.bilaterals.org/?norway-tries-to-seal-fta-with>

⁵[https://macdonaldlaurier.ca/files/pdf/20190315_MLI_Canada-China_Free_Trade_\(Chen\)_PAPER_FWeb.pdf](https://macdonaldlaurier.ca/files/pdf/20190315_MLI_Canada-China_Free_Trade_(Chen)_PAPER_FWeb.pdf)

⁶ Side 13 og side 21 hos Chen, se forrige fotnote.

Kina økte med 23 prosent fra juli 2019 til juli 2020.

Kinas håndtering av situasjonen i Hong Kong og den brutale fremferden i Xinjiang-provinsen, der om lag én million uigurer er internert for “omskolering”, veier tyngre. Situasjonen i 2020 er ganske annerledes enn i 2016, da forhandlingene om en frihandelsavtale startet, fremholdes det fra canadisk hold.

Kinas ambassadør i Canada har gått til kraftig angrep fordi Canada vil gi flyktningstatus til demokratiforkjempere i Hong Kong. Landets statsminister, Justin Trudeau, som vanligvis er en forsiktig mann, tar til motmæle. Han anklager Kina for “coercive diplomacy”, og konstaterer at: “... Canada would ‘stand up loudly and clearly for human rights’ including the “very concerning situation in Hong Kong””.⁷

Hva med Norge?

Hva folk i andre land sier og mener om Kina har myndighetene i Kina tidvis sterke meninger om. Kina er ute etter å begrense ytringsfriheten i andre land. Å la vår økonomi veves tettere sammen med den kinesiske, slik en frihandelsavtale legger opp til, er vi egentlig tjent med det? Eventuelle økonomiske fordeler må måles opp mot faren for at handlingsrommet for vårt lille land kan begrenses på

⁷<https://www.theguardian.com/world/2020/oct/17/justin-trudeau-hits-back-at-china-after-threat-to-canadians-in-hong-kong>

måter som det ikke er så enkelt på forhånd å beskrive.

Kina er ute etter å begrense ytringsfriheten i andre land

Allerede i 2015 inngikk Australia en frihandelsavtale med Kina. Det var ikke til hinder for kraftige kinesiske sanksjoner mot Australia etter at landets statsminister gikk ut med krav om en internasjonal kommisjon for å finne ut av hvordan pandemien startet i den kinesiske byen Wuhan.⁸

Mon tro om det alternativ Canada nylig valgte – å trekke seg fra forhandlingene om en frihandelsavtale med Kina – er noe også de norske forhandlerne vurderer? Eller er vår begeistring for Kina større enn hva vi selv er tjent med, slik professoren i starten av dette månedsbrevet antydde muligheten for?

Uansett fortøner det seg lite hensiktsmessig for Norge å skrive under på en frihandelsavtale med Kina før forhandlingene om en omfattende avtale om investeringer mellom Kina og EU er undertegnet.

30.10.2020

Hjemmeside: <http://home.bi.no/fag87025>

⁸ Som Reuters skriver i 26. september i år: “Since then, China has imposed trade sanctions on Australia. It suspended some beef imports on a technicality and effectively blocked a A\$439 million (\$308.5 million) trade in barley by slapping tariffs of 80.5% on the Australian import. China has also launched an anti-dumping probe into Australian wine imports.” <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-australia-china-idUSKCN26H00T>